

Türkiye’de İşsizlik ve Sendikalaşma İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz¹**Doç. Dr. Hatice EROL²****Gamze AYTUR³****ÖZET**

İşsizlik hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya olduğu ekonomik ve toplumsal sonuçları olan sorunların başında gelmektedir. İşsizliğin nedenleri gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Gelişmiş ülkelere göre işsizlik daha çok talep yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkarken, gelişmekte olan ülkelere yeterli istihdam alanının yaratılmamasına bağlıdır. Diğer taraftan, işsizliği etkileyen makro ekonomik göstergeler konusunda literatürde ortaklaşa bir yargı söz konusu iken, sendikalaşma olgusunun işsizliğe etkisi üzerine farklı görüşler bulunmaktadır. Sendikalaşma ve işsizlik ilişkisini analiz eden ampirik çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Bazı çalışmalarda sendikalaşmanın işsizlik ile etkileşim içinde olmadığı sonucuna ulaşırken, bazılarında sendikalaşmanın işsizliği azalttığına, bazılarında ise işsizliği arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmanın ana amacı Türkiye’de sendikalaşma ile işsizlik arasında ilişkinin varlığını tespit etmeye yöneliktir. Çalışmada öncelikle Türkiye’de işsizlik ve sendikalaşma olgusu ortaya konulmaktadır. Sonrasında Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK)’nin yıllık işsizlik oranları ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı(ÇSGB)’nin yıllık sendikalaşma oranları kullanılarak En Küçük Kareler (EKK) yöntemiyle sendikalaşma ve işsizlik arasındaki ilişki incelenmektedir. 2010 ile 2013 yılları arası ÇSGB’nin mevzuat değişikliği nedeniyle sendikalı üye sayılarını açıklamaması ve 2013 sonrası da Bakanlığın sendika üye sayılarının tespitinde yöntem değişikliğine gitmesi nedeniyle bu yıllara ait sendikalaşma oranları çalışmada kullanılmamıştır. Bu nedenle çalışmada 1988/2009 dönemi yıllık sendikalaşma ve işsizlik verileri kullanılarak EKK yöntemiyle analiz edilmiş ve sendikalaşma ile işsizlik arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. EKK yönteminin ardından modele uygulanan Granger Nedensellik Testi sonucunda işsizlikten sendikalaşmaya, sendikalaşmadan da işsizliğe doğru bir nedenselliğin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : İşgücü, İşsizlik, Sendikalaşma.

Jel Kodları : C20, J5, J6.

¹ Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi tarafından 7-9 Temmuz 2017 tarihleri arasından düzenlenen EUROFE Uluslararası Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, E-mail: haticeerol@adu.edu.tr

³ Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı E-mail: gamzeaytr@gmail.com

An Econometric Analysis on the Relationship Between Unemployment and Unionization in Turkey

Doç. Dr. Hatice EROL¹

Gamze AYTUR²

ABSTRACT

Unemployment is a leading problem with economic and social consequences in the both developed and developing countries. The reasons for unemployment are different in the developed and developing countries. Unemployment stems from inadequate demand in the developed countries while it results from insufficient employment area in the developing countries. On the other hand, even it is agreed in the literature that macroeconomic indicators that affect unemployment, there are different opinions about the effects of unionization on unemployment. Empirical studies analyzing relationship between unionization and unemployment state different conclusions. Some studies indicate that there is no relationship between unionization and unemployment while some others claim that unionization decreases unemployment and the others state that unionization increases unemployment.

The aim of this study is to determine the relationship between unionization and unemployment in Turkey. First, the unemployment and unionization phenomenon in Turkey have been presented in the study. Then, the relationship between unionization and unemployment has been examined by using least squares method with unemployment rate obtained from Turkish Statistical Institute and unionization rate obtained from Ministry of Labor and Social Security. The unionization rates between 2010 and 2013 have not been used in the study because Ministry of Labor and Social Security had not yet expressed the number of union workers during these years and also because of legislative change of Ministry on the method using in calculation of the number of union members. Therefore, the data of unionization and unemployment rate of 1988-2009 term have been used and analyzed by least squares technique and a significant relationship between unionization and unemployment has not been determined. After least squares technique, as the result of the Granger Causality Test it has been concluded that there is a causality relationship neither from unemployment to unionization not from unionization to unemployment.

Keywords ; *Employment, Unemployment, Unionization.*

Jel Codes ; *C20, J5, J6.*

Giriş

İşsizlik ülkelerin çözmesi gereken en önemli ekonomik ve toplumsal sorunların başında gelmektedir. Genellikle enflasyon, faiz oranlarının yüksek olması, dış ticaret açıkları, yatırımların yetersizliği gibi nedenlere bağlı olarak işsizliğin oluştuğu düşünülmekte iken, sendikalaşma unsurunun işsizlik üzerine etkisi konusunda tam anlamda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Ücret düzeyini rekabetçi seviyenin üzerine çıkararak üyelerinin maddi refahını ve çalışma güvenliğini artırmayı hedefleyen organizasyonlar (Booth, 1994: 5) şeklinde tanımlanabilen sendikalar, çalışanlar açısından olumlu işlevlerinin yanında bazen de işsizliğin artmasına yol açabilmektedir. Literatürde işsizlik ve sendikalaşma ilişkisi konusunda fikir birliği bulunmamaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Keynesyen ekonomi politikalarının da etkisiyle sosyal devletin altın çağı olarak adlandırılan dönemde işsizlik oranları düşük, sendikal örgütlenme yüksekken, 1970’li yıllardan itibaren bu durum değişmeye başlamıştır. Enflasyon sorununun yanı sıra, 1973’lerin ortalarında petrol fiyatlarındaki hızlı yükseliş, yatırımların azalması ve ekonomik büyümedeki yavaşlama, işsizlik sorununu ciddi boyutlara ulaştırmış ve bu gelişmelerden doğal olarak sendikalar da olumsuz yönde etkilemiştir (Yazıcı, 2001: 8).

Son yıllarda işverenlerin sendikal örgütlenme karşısında işsizlik tehdidini daha kolay ve sık uygulamaya soktuğunu gösteren veriler mevcuttur. Nitekim Türk-İş’in yaptığı bir araştırma, iş güvencesinin yasalaştığı 2003 yılı ile 2005 yılı arasında sadece Türk-İş’e bağlı sendika üyesi 15.531 işçi, sendikal örgütlenme nedeniyle işten atıldığını rapor etmiştir (Urhan ve Selamoğlu, 2008: 186).

Bu çalışmada öncelikle Türkiye’de işsizlik ve sendikalaşma ilişkisine genel bir bakış başlığı altında işsizliğin nedenleri, Türkiye’de işsizliğin ve sendikalaşmanın boyutları değerlendirilecektir. Ardından işsizlik ve sendikalaşma ilişkisine yönelik literatür özetlendikten sonra ekonometrik bir analiz yapılacaktır.

1. Türkiye’de İşsizlik ve Sendikalaşma İlişkisine Genel Bakış

Çalışma isteği ve yeterliliği olmasına karşın, düzenli ve sürekli gelir sağlayabilecek bir işi bulunmayan kişilere işsiz denir (Işığışık, 2014: 44). İşsiz kişilerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumu ise işsizlik olarak tanımlamak mümkündür. Aynı zamanda işsizlik, üretim faktörlerinden biri olan “emeğin” tam kullanılmaması durumunu ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Biçerli, 2011: 401).

İşsizlik sadece bireyi değil, bireyin dahil olduğu toplumu ve ekonomiyi ciddi sıkıntılara düşürmektedir. İşsizlik bir sonuç olarak karşımıza çıktığı gibi, birçok değişkenin de nedenidir. İşsizliğin nedenleri arasında günümüzde küreselleşmeyle birlikte, artan makineleşme, azalan meslek grupları, yeni ekonomi çerçevesinde bilgi işçisi yoğun talepler gibi sosyal faktörler; enflasyon oranları, yatırım yetersizliği, kredi faiz oranlarındaki artışlar, döviz kurundaki dengesizlikler gibi ekonomik faktörler bulunmaktadır. İşsizliğin nedenleri arasında ekonomik ve sosyal nedenler yanında, istihdamın üretim faktörlerinden emeğin dahil olduğu bir alan olmasına bağlı olarak, duygusal ve mantıksal birçok faktörün etkisinden de bahsetmek mümkündür. Bu sayılan nedenlerin her zaman birlikte ya da her ülke için geçerli olması beklenemez. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, emek piyasalarının yapısı, yapısal ve dönemsel koşullar gibi birçok faktör işsizliğin nedenlerinin farklılaşmasına yol açmaktadır (Işığışık, 2014: 83).

İşsizliğin ölçümü, ekonomistlerin en çok zorlandıkları konuların başında gelmektedir. Nitekim son yıllarda işsizlik tanımlarında bir takım standartlar getirilmeye çalışılsa da; bir

taftan resmi istatistik kurumlarının ve veri analiz sistemlerinin yetersizliği ile istihdam kurumlarındaki kayıt sistemlerinde süregelen sorun ve yetersizlikler; diğer taraftan işsizlik sigortalarının yeterince gelişmemiş olması ile kayıt dışı istihdam, eksik istihdam ve gizli işsizlik olgularının varlığı işsizlik verilerinin güvenilirliğini azaltmaktadır (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007: 17). Bu tarz olumsuz durumlar söz konusu olsa da işsizlik hem ülkenin genel profilinin görülmesinde önemli yer kaplayan bir veri; hem de birçok değişkenden etkilenmesi ve yine birçok değişkeni etkileyebiliyor olması bakımından oldukça önemli bir ekonomik göstergedir diyebiliriz. Aşağıda Tablo 1’de Türkiye’de 1988 ile 2009 yılları arası yıllık işsizlik ve sendikalaşma oranları görülmektedir.

Tablo 1:Türkiye’de 1988/2009 Yılları Arası Yıllık İşsizlik ve Sendikalaşma Oranları

Yıllar	İşsizlik Oranı	Sendikalaşma Oranı
1988	8.4	63.99
1989	8.6	51.48
1990	8	56.05
1991	8.1	60.65
1992	8.3	62.68
1993	8.8	66.41
1994	8.4	69.31
1995	7.5	68.29
1996	6.5	66.86
1997	6.7	65.82
1998	6.8	67.56
1999	7.7	69.33
2000	6.5	54.6
2001	8.5	57.2
2002	10.6	58.63
2003	10.5	57.62
2004	10.2	58.05
2005	9.5	58.65
2006	9	58.21
2007	9.2	58.4
2008	10	58.72
2009	13.1	59.88

Kaynak: İşsizlik oranları TÜİK’in, sendikalaşma oranları ÇSGB’nin verileri kullanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo 1’e göre 1988 yılında işsizlik oranı %8,6 iken, 1990’lı yılların sonunda %7’lere kadar düşmüştür. Ayrıca 2001 yılından itibaren işsizlik oranlarındaki artış dikkat çekmekte, işsizlik oranları tek haneli rakamlardan çift haneli rakamlara doğru yükselmektedir. 2009’da işsizlik oranı %13,1 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun ortaya çıkışında 2008 ve 2009 yılındaki yaşanan krizlerin etkisinden söz edilebilir. Krizler esnasında ve sonrasında alınan tüm tedbirlere rağmen işsizlik oranı %10’u aşmıştır.

Tablo1’de sendikalaşma oranları ÇSGB’nin verileri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu dönemde ÇSGB sendikalaşma oranlarının tespitinde, sendikaların bildirdikleri üye sayılarını kullanılmaktaydı. Mükerrer üyeliklerin engellenememesi, ölüm veya istifaların üyelik kaydından düşülmemesi gibi nedenlere bağlı olarak yüksek bir sendikalaşma oranından bahsedilmektedir. 2010 yılından sonra yapılan yasal değişiklik ile ÇSGB yetkili sendikanın belirlenmesinde ve istatistiklerin düzenlenmesinde, kendisine gönderilen üyelik ve istifa bildirimleri ile Sosyal

Güvenlik Kurumuna (SGK) yapılan işçi bildirimlerini veri tabanı eşleştirilmesi yöntemi ile esas almayı benimsemiştir.

1983 tarihli 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu, 2012 yılında yerini 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununa bırakmış ve yeni kanun ile sendika üyeliğinde e-devlet sistemine geçilmiştir. 2013’de yürürlüğe giren e-sendika üyeliği sistemi ile Sosyal Güvenlik Kurumu veritabanı eşleştirilmiştir. Yeni üyelik sistemi ile sahte ve gerçek dışı sendika üyelikleri önemli oranda engellenmiştir. Bunun sonucu olarakta ÇSGB tarafından 2009 yılında %59,88 olarak açıklanan sendikalaşma oranı dört yıllık aradan sonra 2013 yılında %8,8 olarak açıklanmıştır.

Tablo 2: Türkiye’de 2013/2017 Yılları Arası Yıllık İşsizlik ve Sendikalaşma Oranları

Yıllar	İşsizlik Oranı	Sendikalaşma Oranı
2013	9	8.8
2014	9.9	9.68
2015	10.3	11.21
2016	10.9	11.5
2017	10.5 (temmuz 2017)	12.18 (ocak 2017)

Kaynak: İşsizlik oranları TÜİK’in, sendikalaşma oranları ÇSGB’nin verileri kullanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo 2’de 2013 yılından günümüze ÇSGB’nin yayınlamış olduğu yıllık temmuz ayı sendikalaşma oranları ile TÜİK’in yayınlamış olduğu işsizlik oranları yer almaktadır. 2017 yılı temmuz ayı işsizlik oranı %10,5 iken, sendikalaşma oranı Ocak 2017 itibariyle %12,18’dir. Türkiye’de yaklaşık 15 milyon olan ücretli çalışan sayısının sadece 1,5 milyonu sendikalıdır ve bu 1,5 milyon sendikalı işçinin yaklaşık 500.000’i toplu iş sözleşmesi hakkının kullanabilmektedir.

Günümüzde Türkiye’deki sendikal hareketler, hukuksal düzenlemelerle kapsam olarak oldukça daraltılmıştır. Bunun yanında Türkiye’nin Sanayi Devrimini de tam olarak yaşayamaması, işçi sınıfının sendikal haklar konusunda bilinçlilik düzeyinin yetersizliği gibi nedenlere de bağlı olarak sendikalar yüksek bir örgütlülük düzeyini yakalayamadıkları gibi var olan örgütlülük düzeyinden de geriye düşmektedirler. Oldukça düşük düzeyde olan sendikal örgütlenmelerin de işsizliğin nedenleri arasında olup olamayacağı konusu oldukça tartışmalıdır.

2. Literatür Özeti

Sendikal hareketler ekonomik yapılanma üzerinde pozitif ve negatif yönlü etkiler yaratabilmekle birlikte, bu etkilerin büyüklüğü konusunda çok fazla uygulamalı çalışma yapılmamış, analizler genellikle salt teorik düzeyde kalmış ve ortak bir sonuç elde edilememiştir (Akıncı vd., 2014: 7). Literatürde, sendikalaşma ve işsizlik etkisini analiz eden teorik temelli çalışmalarda farklı yaklaşımlar mevcuttur. Genel itibariyle üç başlık altında toplanan bu yaklaşımlar;

- Sendikalaşmanın işsizlik ile etkileşim içinde olmadığı,
- Sendikalaşmanın işsizliği azalttı,
- Sendikalaşmanın işsizliği arttırdığıdır.

Literatürdeki bu bakış açılarını özetlemek gerekirse; işsizliğin sendikalaşma ile etkileşim içinde olmadığını savunan görüşteki egemen düşünce; işletmelerin kârlılığı arttığı müddetçe işçi taleplerinin devam edeceği ve işçilerin sendikalı ya da sendikasız olmasının işveren açısından değerlendirmeye alınmadığı şeklindedir. İşveren kârlılığıyla orantılı olarak istihdamına devam eder. Yani buradaki işsizlik oranı kârlılık durumuyla alakalıdır ve

sendikalaşma etkisizdir. Sendikal ücret pazarlıklarının iki sektörlü büyüme modellerinde yarattığı istihdam ve iktisadi büyüme etkilerini araştıran Lingens (2002), sendikalaşmanın istihdam etkisinin belirsiz ve nispi olarak sektörel ücrete bağlı olduğunu ifade etmiştir (Akıncı vd., 2014: 8).

Sendikalaşmanın işsizliği azalttığı yönünde yaklaşım ise özellikle sendikal hareketlerin sahip oldukları güce bağlı olarak makroekonomik yapı üzerinde bazı pozitif yönlü etkilerinin olabileceği yaklaşımına dayanmaktadır. Yüksek toplu sözleşme gücü olan bir sendika bu ölçüde işsizlik oranlarını düşürebilecektir. Bunun gerçekleşebilmesi için ilgili sendikal hareketin ücret odaklı olmaktan ziyade istihdam odaklı olması büyük bir önem arz etmektedir (Chang vd., 2007: 367'den aktaran Akıncı vd. 2014: 5). Sendikalaşmanın işsizliği azalttığı yönündeki görüşlerin temelinde zorunlu sendika güvenliği olarak adlandırılan union shop, closed shop uygulamalarına dayanması mümkündür. Closed shopun uygulandığı ülke ve işyerlerinde istihdamın ön koşulu sendikaya üyelik iken, union shopun uygulandığı işyerlerinde istihdamın devamlılığının şartı olarak o işyerinde yetkili sendikaya üye olmak gerekmektedir. İstihdam edilmek için sendikalı olmanın aranması, sendikalaşma oranını arttırmakta ve dolayısıyla işsizlik oranını azaltmaktadır.

Sendikalaşmanın işgücü motivasyonunu artırdığı tezinden hareket ederek 18 OECD ülkesinde 1961–1992 dönemi için panel veri analizleri yardımıyla sendikal yönelimlerin toplam işgücü verimliliği ve dolayısıyla iktisadi büyüme üzerindeki etkilerini inceleyen Asteriou ve Monastiriotis (2001), ilgili değişkenler arasında pozitif yönlü bir etkileşimin söz konusu olduğunu ve adı geçen ülkelerde iktisadi büyüme sürecinin hızlandığını ortaya koymuşlardır (Akıncı vd. 2014:10). İktisadi büyümenin istihdamı artırması ve böylece işsizliği azaltması güçlü bir olasılıktır.

Son olarak sendikalaşma oranının işsizliği arttırdığı yönündeki görüşe göre; işverenlerin karşılarında güvenceli ve örgütlü bireyler görmek istememesi nedeniyle; sendikal işçiyi istihdam etmeyeceği ya da işe başladıktan sonra sendikaya üye olması durumunda işten çıkartabileceği iddia edilmektedir. Mütevellioğlu'na göre "işsizlik, doğrudan ve dolaylı etkileri ile sendikal örgütlenme hakkını kullanılamaz hale getiren sonuçlar doğurmaktadır." İşsizlik, sendikaların üye tabanlarını daraltan (Koray, 1994: 80), sendikacılığın önündeki önemli engellerden biridir (Çelik, 1991: 98). İşsizliğin arttığı dönemler sendikaların pazarlık güçlerinin azaldığı, güç kaybettiği dönem olmaktadır (Kutal, 1997: 253). Yüksek oranlı yapısal işsizlikle birlikte güvencesiz-kayıt dışı ve esnek, düzensiz işlerin yaygınlaşması, ücretlilerin çalışma ve yaşam koşullarını geriletmektedir. Bu yapısal sorunlar sendikal örgütlenmeyi olumsuz etkilemektedir. Sendikaların örgütsel yapılarından kaynaklanan sorunlar da sendikal örgütlenmeyi azaltmaktadır. Burada işverenlerin sendikalara karşı önyargıları yanında, işçilerin de sendikalara karşı olumsuz bakış açısı etkili olmaktadır.

Çetintaş vd., (2008), 1984–2004 döneminde Türkiye ekonomisi için sendikalaşma, işsizlik ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkileri eşbütünleşme ve nedensellik analizleri yardımıyla incelemiştir. Yazarlar tarafından elde edilen sonuçlar, sendikal hareketlerin iktisadi büyüme ve istihdam düzeyini negatif yönlü olarak etkilediğini göstermiş, sendikal faaliyetler ile iktisadi büyüme arasında tek yönlü ve işsizlik arasında ise çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğunu ortaya koymuştur.

Akıncı vd.'nin sendikal hareketlerin iktisadi büyüme üzerindeki etkilerini 33 OECD ülkesinde 1970-2011 dönemi için panel veri analizi kullanarak yaptıkları çalışmanın sonucunda sendikal hareketler ile iktisadi büyüme arasında eşbütünleşme ve nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmışlar, sendikal hareketlerde meydana gelen bir artışın iktisadi büyüme sürecini negatif yönlü etkileyeceğini tespit etmişlerdir. İktisadi büyümede negatif yönlü hareketlere bağlı olarak işsizlik oranlarının artması da kuvvetle muhtemeldir.

Sendikalar, kısa dönemde firmaların istihdam ettikleri işgücünü değiştirmesine engel olarak, endüstrinin etkinliğini kaybetmesine ve uzun dönemde ciddi şekilde yapısal işsizliğe yol açabilirler. Benzer şekilde asgari ücret kanunları, vasıfsız işgücünü piyasa dışına iterek işsizliği artırabilir (Yıldırım ve Karaman, 2001: 312).

Ülkelerin siyasal sistemleri, ekonomik ve toplumsal yapısı, gelişmişlik düzeyleri gibi değişkenlere bağlı olarak bu yaklaşımların gerçekleşme olasılığı bulunmaktadır. Örneğin Ng ve McCallum (1989), 1960–1979 dönemi için 17 OECD ülkesinde panel veri analizleri yardımıyla sendikal hareketlerin iktisadi büyüme üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında; sosyalist bir yapılanmanın olmadığı toplumlarda artan sendikalaşmanın iktisadi büyümeyi yavaşlattığını, buna karşın sosyalist toplum yapılarında ise artan sendikal faaliyetlerin büyümeyi pozitif yönlü uyardığını belirlemişlerdir. Bu çalışmada ilk kısmında Türkiye’deki işsizlik ve sendikalaşma olgusu incelenmiş ve ikinci kısımda ise ekonometrik analize ve sonuca yer verilmiştir.

3. Sendikalaşma Oranının İşsizlik Üzerine Etkisinin Araştırılması: Ekonometrik Bir Analiz

Literatürde işsizliğin bir nedeni olarak sendikalaşma olgusundan bahsedilmektedir. Sendikalaşma kavramı doğuşu itibariyle işçi haklarını korumak, işçilere hak ettikleri çalışma ortamı, ekonomik ve toplumsal alanı sağlamaktır. Böyle bir durumda sendikalaşmanın işsizliğin artmasına sebep olması, sendikaların varoluşu nedeniyle çelişkiye düşmesi anlamına gelmektedir.

Türkiye’de sendikaların gelişimi, sendikal hakların varlığı ve hukuki dayanaklarına bakıldığında çok sağlam temeller üzerine oturmadığı bir gerçektir. Sendikalara yönelik önyargılar, işçilerin sendika konusunda tam bir bilinçlilik düzeyinin oluşmamış olması da sendikaların önündeki engellerdendir. Bütün bu durumlar birlikte düşünüldüğünde “Türkiye’deki sendikaların işsizlik oranını etkileme boyutu ne olabilir?” “Sendikalaşma oranı ile işsizlik oranı arasında bir etkileşim bulunmakta mıdır?” “Sendikalaşma, işsizliğin nedeni sayılabilir mi?” sorularına Türkiye’deki 1988/2009 döneminde ÇSGB’nin yayınlamış olduğu Temmuz ayı sendikalaşma verileri ile TÜİK’ yayımlandığı işsizlik oranları yıllık verileri olarak ele alınacak ve aralarındaki ilişkinin varlığı test edilecektir.

2.1. Veri Seti ve Model

Bu çalışmada, Türkiye’de sendikalaşmanın işsizlik üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada 1988-2009 dönemi yıllık veriler kullanılmış ve veriler TÜİK ve ÇSGB sitelerinden alınmıştır. Modelde bağımlı değişken işsizlik oranı (IO), bağımsız değişken sendikalaşma oranı (SO) olarak ele alınmakla birlikte, ilgili dönemde yaşanan 1994 ve 2001 krizleri; sırayla K ve K_1 kukla değişkenler yardımıyla modelde kullanılmıştır. Analizde Eviews 9 ekonometri paket programından yararlanılmıştır.

2.2. Yöntem

Çalışmanın ilk aşamasında sendikalaşma oranlarının işsizlik oranları üzerindeki etkisini incelemek üzere *En Küçük Kareler Yöntemi* (EKK) kullanılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında ise serilerin durağanlıkları, Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF-1979) ve seriler arasındaki nedensellik ilişkisi Granger (1969) nedensellik testiyle incelenmiştir.

3.2.1. En Küçük Kareler Yöntemi

EKK Yöntemi: Regresyon analizinde amaç, üzerinde durulan kitle regresyon denklemini yani bilinmeyen regresyon katsayılarını, örnek regresyon denklemi vasıtasıyla tahmin etmektir. Doğrusal EKK yöntemi, örnek regresyon denkleminin hata terimleri kareleri toplamını, en küçük yapacak regresyon katsayısı değerlerini veren yöntemin adıdır. Bu yöntemde, sabit terim ile değişken katsayısı değerleri bulunur ve bağımlı değişkenin tahmin değerleri mümkün olduğu kadar gerçek değerlere yakın olur(Yamak ve Köseoğlu, 2012: 305-307).

Çalışma için ilgili hipotez:

H₀: Sendikalaşma oranı, işsizlik oranını etkilememektedir.

H₁: Sendikalaşma oranı, işsizlik oranını etkilemektedir.

$$Y_t = \beta_0 + \beta_1 X_t + u_t \quad (1)$$

Model:

İşsizlik ve sendikalaşma arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla kullanılan regresyon modeli:

$$IO_t = 7,83 + 0,008 SO_t - 1,22 K + 3,14K_1 \quad (2)$$

Tablo 3: EKK modeli sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t-istatistiği</i>	<i>Olasılık</i>
<i>K</i>	-1.22	-2.40	0.02
<i>K1</i>	3.14	5.78	0.00
<i>SO</i>	0.008	0.19	0.84
<i>C</i>	7.83	2.83	0.01
$R^2 = 0.70$			

Not: K, K1 değişkenlerinin katsayıları %5 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

2.2.2. Augmented Birim Kök Testi (ADF)

Bir serinin uzun dönemdeki değerinin, bir önceki dönemki değerinden ne ölçüde etkilendiği “ADF” birim kök testiyle analiz edilebilir.

$$\Delta Y_t = \beta_0 + \beta_1 + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^m \Delta Y_{t-i} + u_t \quad (3)$$

ADF için; burada m; optimum gecikme uzunluğudur. Bu testin hipotezi aşağıdaki gibidir:

H₀: δ=0 Seri durağan değildir (birim kök var).

H₁: δ<0 Seri durağandır (birim kök yok).

Tablo 4: ADF Test Sonuçları

Değişken	ADF Test İstatistiği	Kritik Değerler		
		% 1	% 5	% 10

IO	-1.70	-4.49	-3.65	-3.26
ΔIO	-2.43*	-2.68	-1.95	-1.60
SO	-2.26	-4.46	-3.64	-3.26
ΔSO	-6.12**	-4.49	-3.65	-3.26

Not: ADF testinde gecikme uzunlukları Akaike kriterine göre belirlenmiştir. * ve ** sırasıyla ,%5 ve %1 anlamlılık düzeyinde durağanlığı ifade etmektedir.

2.2.3. Granger Nedensellik Testi

Granger nedensellik testi, bir değişken ile diğer bir değişken arasında varlığından şüphe edilen nedensellik ilişkisini test etmek için uygulamalı ekonometride çok kullanılan bir tekniktir. Granger nedensellik testi zaman serisi verilerine dayanmaktadır. Şayet durağan değişkenin geçmiş değerleri, diğer durağan değişkenin davranışlarını açıklamakta yeterli oluyorsa, bu iki değişken arasında nedensellik bağı var denilebilir.

İktisadi değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü istatistiksel açıdan belirlemede Granger (1969) Nedensellik Testi kullanılır. Bu çalışmada, işsizlik oranından, sendikalaşma oranına doğru veya sendikalaşma oranından işsizlik oranı değişkenine doğru bir nedensellik olup olmadığı incelenmiştir. Diğer olasılıklar ise her ikisi de birbirlerini etkilemekte veya aralarında bir nedensellik yoktur şeklindedir.

$$X_t = \sum_{i=1}^m \alpha_i X_{t-i} + \sum_{i=1}^m \beta_i Y_{t-i} + u_t \quad (4)$$

$$Y_t = \sum_{i=1}^m \theta_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^m \gamma_i X_{t-i} + v_t \quad (5)$$

Model için ilgili hipotez:

H₀: İşsizlikten sendikalaşmaya doğru bir nedensellik ilişkisi yoktur.

H₁: İşsizlikten sendikalaşmaya doğru bir nedensellik ilişkisi vardır.

Tablo 5: Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Boş Hipotez	F İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
İşsizlik → Sendikalaşma	0.46	0.80	İşsizlikten sendikalaşmaya doğru bir nedensellik yoktur.
Sendikalaşma → İşsizlik	6.55	0.13	Sendikalaşmadan işsizliğe doğru bir nedensellik yoktur.

Not: Optimum gecikme uzunluğu; FPE, AIC, SC ve HQ kriterleri baz alınarak 6 olarak belirlenmiştir.

Yapılan bu analizde; *Olasılık Değerleri* > 0.05 olduğu için sendikalaşma ile işsizlik arasında bir nedensellik olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında Türkiye’de sendikalaşma konusunda çok farklı değişkenlerin etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Sonuç

Çalışmanın birinci bölümünde EKK yöntemine göre regresyon modeli sonucuna göre H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Dolayısıyla sendikalaşma oranı, işsizlik oranını doğrudan etkilememektedir. Yapılan analiz sonucu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise; birim kök ve ADF testleri serilere uygulanmıştır. Devamında, Granger Nedensellik testiyle; işsizlik oranından, sendikalaşma oranına doğru veya sendikalaşma oranından işsizlik oranı değişkenine doğru bir nedensellik olup olmadığı incelenmiştir. Ve aralarında bir nedensellik ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen bilgiler çerçevesinde, Türkiye’de 1988-2009 dönemleri arası sendikalaşma ve işsizlik oranları dikkate alındığında aralarında bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonucun ortaya çıkmasında; Türkiye’de uygulanan sendika modelinin (zorunlu değil, gönüllü sendikacılık) etkisinin olabileceği gibi, Türkiye’nin Sanayi Devrimini tam olarak yaşamaması, sendikal hakların sendikal hareketin örgütlü mücadelesinden çok paternalist (baba) devlet anlayışına bağlı olarak sivil bürokrat aydınların öncülüğünde yasal düzenlemelerle elde edilmesi, işçi sınıfının sendika konusunda yeterli bilinç düzeyine sahip olmaması da önemli etkindir. Bu genel nedenler yanında, Türkiye’deki işsizliğin yapısal ve teknolojik olması, yatırımcı yetersizliği gibi spesifik nedenler de sayılabilir.

Kaynakça

- Akıncı, M; Yüce Akıncı, G. ve Yılmaz, Ö. (2014), “Sendikal Hareketlerin İki Yüzü: OECD Ülkelerinde İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkilerinin Analizi, H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 32, Sayı 1, s.1-27.
- Asteriou, D. ve V. Monastiriotis (2001) “Trade Unionism and Growth: A Panel Data Study”, University of Reading Discussion Paper, 429, 1-19.
- Biçerli, K. (2011). *Çalışma Ekonomisi* (6. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Booth, A.L. (1994), *The Economics of the Trade Union*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Chang, J.J., M. Shaw ve C.C. Lai (2007) “A ‘Managerial’ Trade Union and Economic Growth”. *European Economic Review*, 51(2), 365-384.
- Çelik, N. (1991), “Dünyada ve Türkiye’de Sendikal Hareketin Geleceği”, 16. Kuruluş Yıldönümü Etkinlikleri, Hak-İş Yayını, Ankara.
- Çetintaş, H., Şenkal, A. ve Başel, H. (2008), Unionization, Unemployment and Economic Growth; Case of Turkey, *Serbian Journal of Management*, 3(2), 157-170.
- Işığışık, Ö. (2014). *İstihdam ve İşsizlik*. (2. Baskı). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Işıklı, A. (1995). *Sendikacılık ve Siyaset*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Koray, M. (1994), *Değişen Koşullarda Sendikacılık*, TÜSES Yayını, İstanbul.
- Korkmaz, A. Ve Mahiroğulları, A. (2007). *İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikaları, Türkiye ve AB Ülkeleri*. Bursa.
- Kutal, M. (1997), “Küreselleşme Sürecinde Türk Sendikacılığı ve Sosyal Güvenlik Hukuku Üzerindeki Etkileri”, Kemal Oğuzman’a Armağan, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Milli Komitesi Yayını, Ankara.
- Lingens, J. (2002) “Growth and Employment Effects of Unions in a Simple Endogenous Growth Model”, University of Kassel Working Paper, 1-25.
- Mütevellioglu, N. (2013), “İşsizlik Korkusu, Sendikaların İşlevselliği ve Sendikal Örgütlenme Hakkı”, V. Sosyal Haklar Sempozyumu,
- Ng, I. ve McCallum, J. (1989) “Trade Unions, Economic Growth and Politics”, *The Journal of Industrial Relations*, 31(3), 372-384.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (1998). *Çalışma Hayatı İstatistikleri 1998*. Ankara, Yayın No:24.
- Tokol, A. (2005). *Türk Endüstri İlişkileri Sistemi* (2. Baskı). Ankara: Nobel Basımevi.
- TÜİK (2009). *Hanehalkı İşgücü Araştırması 2009 Ocak Dönemi Sonuçları*, 15 Nisan, Ankara: TÜİK Yayınları. Sayı:64.
- Urhan, B. ve Selamoğlu, A. (2008). *İşçilerin Sendikalara Yönelik Tutum ve Davranışları; Kocaeli Örneği*. Çalışma ve Toplum Dergisi, 3, 186.
- Yamak, R. ve Köseoğlu, M. (2012). *Uygulamalı İstatistik ve Ekonometri Kitabı*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Yazıcı, E. (2001). “Endüstri İlişkileri Sisteminde Değişimi Üreten Temel Dinamikler”. *G.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*. 3.

Yıldırım, K. ve Karaman D. (2001). *Makro Ekonomi*. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı, 2. Basım, Yayın No: 145, Eskişehir.